

In honorem
CORNELIU BÎRSAN

*Sus est
ars
boni et aequi*

TOMUL II

Editori:

Adriana Almășan, Flavius-Antoniou Baias,
Bogdan Dumitrache, Ioana Vârsta, Cristina Elisabeta Zamșa

Editura
Stamangiu
2023

Amprenta echității în spațiul elementului de extraneitate – elemente de statut familial

The Imprint of Equity in the Space of the Element of Foreignness – Elements of Family Status

L’empreinte de l’équité dans l’espace de l’élément d’étrangeté – éléments de statut familial

Prof. univ. dr. Călina JUGASTRU

Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Rezumat

Prezența elementului de extraneitate prilejuiește reconfigurarea unor soluții, prin prisma echității. Statutul familial este, prin excelență, avid de soluții care reformează sau inovează, pe linia salvagărdării vieții de familie. Dintr-o perspectivă care valorizează achizițiile doctrinare și jurisprudența europeană/națională, studiul identifică probleme și soluții, pentru două aspecte de actualitate în raporturile de familie transfrontaliere.

Noile tipare ale vieții de familie se grefează pe tradiție, dar au rădăcini în echitate. În acest sens, este examinat parteneriatul civil/înregistrat, sub aspectul acceptării normative (în unele state și în dreptul european), recunoașterii efectelor personale și patrimoniale pe teritoriul statului străin.

Apoi, este verificată din perspectiva echității, compatibilitatea efectelor transfrontaliere ale gestației pentru altul, cu soluțiile obligatorii ale instanțelor europene. Pentru a oferi copiilor născuți prin surrogat identitate civilă, în anumite situații, interesul superior al minorului prevalează față de ordinea publică de drept internațional privat și față de fraudarea sistemului de drept al forului în favoarea dreptului străin.

Cuvinte-cheie: viața de familie transfrontalieră, recunoașterea efectelor surrogatului, substrat, echitate, soluții, argumente.

Abstract

The presence of the element of extraneousness makes possible the reconfiguration of some solutions, through the prism of equity. The family statute is, par excellence, eager for solutions that reform or innovate, in line with the safeguarding of family life. From a perspective that values doctrinal acquisitions and European/national jurisprudence, the study identifies problems and solutions, for two current issues in cross-border family relations.

The new patterns of family life are grafted onto tradition, but rooted in equity. In this sense, the civil/registered partnership is examined, in terms of the normative acceptance (in some states and in European law), of the recognition of personal and patrimonial effects on the territory of the foreign state.

Then, from the perspective of equity, the compatibility of the cross-border effects of gestation for another, with the mandatory solutions of the European courts, is verified. In order to give children born by surrogate civil identity, in certain situations, the best interest of the minor prevails over the public order of private international law and over the fraud of the legal system of the forum in favor of foreign law.

Keywords: cross-border family life, recognition of surrogate effects, substrate, equity, solutions, arguments.

Résumé

La présence de l'extranéité rend possible la reconfiguration de certaines solutions, à travers l'équité. Le statut de la famille est, par excellence, avide de solutions réformatrices ou innovatrices, en adéquation avec la sauvegarde de la vie familiale. Dans une perspective qui valorise les acquis doctrinaux et la jurisprudence européenne/nationale, l'étude identifie des problèmes et des solutions, pour deux questions actuelles dans les relations familiales transfrontalières.

Les nouveaux modèles de vie familiale sont greffés sur la tradition, mais ancrés dans l'équité. En ce sens, le partenariat civil/enregistré est examiné, en termes d'acceptation normative (dans certains États et dans le droit européen), de la reconnaissance des effets personnels et patrimoniaux sur le territoire de l'État étranger.

Ensuite, du point de vue de l'équité, la compatibilité des effets transfrontaliers de la gestation d'autrui, avec les solutions impératives des tribunaux européens,

est vérifiée. Afin de donner une identité civile aux enfants nés de mère porteuse, dans certaines situations, l'intérêt supérieur du mineur prévaut sur l'ordre public du droit international privé et sur la fraude de l'ordre juridique du for au profit du droit étranger.

Mots-clés: vie familiale transfrontalière, reconnaissance des effets de substitution, substrat, équité, solutions, arguments.

Argument

De la non-reglementare la consacrare legală, traseul instituțiilor este diferit. *O primă direcție de evoluție* consemnează „la vedere” acumulări jurisprudențiale și doctrinare, urmate de reglementarea așteptată. În acest caz, prevederile noi se grefează pe un soclu temeinic, cu un trecut consistent. Dacă ar fi să exemplificăm, reglementarea drepturilor personalității în Codul civil din 2011 a fost un pas îndelung construit. Deși existența acestor drepturi a fost semnalată, în forma unui germene de reglementare, în anul 1954 (Decretul nr. 31/1954^[1]), dreptul român le-a consacrat, *in terminis*, abia prin textul Codului civil din 2011^[2].

Cea de a doua direcție de evoluție se remarcă prin modalitatea în care textul de lege își face apariția și este integrat în peisajul legislativ național. De la o reglementare tradițională, aparent greu de zdruncinat, apare necesitatea unui tipar nou. Rădăcinile bine ancorate ale tradiției interferează cu noile realități și – la confluență, dau naștere unor instituții care nu au nici istorie, nici vechime,

^[1] Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și la persoanele juridice a fost publicat în B. Of. nr. 8 din 30 ianuarie 1954. Acest act normativ a fost în vigoare de la 01 februarie 1954 până la 30 septembrie 2011, fiind abrogat prin Legea nr. 71/2011 și înlocuit de Codul civil 2009. Sub genericul „Ocroțirea drepturilor personale nepatrimoniale”, art. 54 din Decretul nr. 31/1954 prevedea: „(1) Persoana care a suferit o atingere în dreptul său la nume ori la pseudonim, la denumire, la onoare, la reputație, în dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice ori literare, de inventator sau în orice alt drept personal nepatrimonial, va putea cere instanței judecătorești încetarea săvârșirii faptei care aduce atingerea drepturilor mai sus arătate. (2) Totodată, cel care a suferit o asemenea atingere va putea cere ca instanța judecătorească să oblige pe autorul faptei săvârșite fără drept, sa publice, pe socoteala acestuia, în condițiile stabilite de instanță hotărârea pronunțată ori să îndeplinească alte fapte destinate sa restabilească dreptul atins”.

^[2] Cu privire la reglementarea drepturilor personalității în Codul civil din 2011, a se vedea Ș. DIACONESCU, P. VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 304-329.

ci doar prezent. Exemplele nu sunt puține, în dreptul internațional privat al familiei. Tradiția este generatoare de forme inedite și se bucură, adesea, de sprijin jurisprudenciar semnificativ. În acest cadru de evoluție, se constată un istoric sinuos, iar dificultatea provine, în principal, din absența totală a unui precedent reglementar. Fundamentul schimbării este preponderent generat de practică, dar – alături de aceasta, se întrezărește **echitatea**. Contribuția echității nu este simplu vizibilă sau cuantificabilă. Argumentele echității au câștigat teren treptat, iar practica judiciară și doctrina le-a valorificat înainte ca ordinea juridică (națională sau europeană, după caz) să le asimileze. Într-un proces complicat și esențialmente gradual, echitatea a „mișcat” piatra tradiției și a contribuit la crearea sau la reformarea unor concepte și instituții ale familiei. Dreptul substanțial și conflictele de legi au destine paralele. Este un „dat” ca cele două sisteme de norme să se nască în momente apropiate (dacă nu în momente identice) și să se dezvolte, cu înrâuriri reciproce. Instituțiile care poartă marca echității în dreptul substanțial se regăsesc, de regulă, în același perimetru al dreptului conflictual. Interesant este că influențele nu sunt unilaterale, așa cum s-ar putea crede. În mod evident, dreptul substanțial are un cuvânt semnificativ, pentru calificarea și conținutul instituțiilor în dreptul internațional privat. Căsătoria, de pildă, nu are mai multe (sau alte) impedimente și condiții de fond pozitive în dreptul internațional privat, față de dreptul substanțial. Regimul matrimonial rămâne în dreptul conflictual (la fel ca în dreptul substanțial) supus alegerii părților, prin intermediul convenției matrimoniale. Doar că această convenție respectă reguli pe care elementul străin le impune pentru încheierea valabilă. În plus, cea de a doua convenție pe care soții sau viitorii soți o au la dispoziție privește alegerea pentru regimul matrimonial (acest acord este specific elementului străin). Spunem „pe care soții sau viitorii soți o au la dispoziție” – în sensul că desemnarea unei legi aplicabile regimului matrimonial este o facultate, fără să fie o obligație ce revine acestora. În cazul în care nu vor alege dreptul, acesta se va determina potrivit indiciilor de localizare obiectivă.

Am afirmat că influența este reciprocă, nicidecum unilaterală, în evoluția instituțiilor. Din zona de acțiune a dreptului internațional privat, o serie de probleme au potențat reglementarea substanțială. Un exemplu este surogatul cu element de extraneitate, care a repus într-o dezbatere de actualitate posibilitatea/necesitatea consacării maternității de substituție în sistemele juridice naționale. Frecvența solicitărilor de transcriere a actelor de naștere ale copiilor născuți în străinătate, prin surogat, are deja fundament jurisprudenciar, întemeiat pe interesul superior al

copilului. Nu este exclus ca, în viitor, unele dintre legiferările dreptului continental să consacre norme de permisivitate față de utilizarea acestei tehnici medicale.

Dincolo de instituții care se bucură de o vechime considerabilă și o tradiție incontestabilă (căsătoria, regimul matrimonial), viața de familie lasă loc spațiului de reformă și de inovație. Alături de uniunea de cuplu consacrată (căsătoria) au intrat în dezbateri alte două modalități în care cuplurile funcționează pe mapamond: parteneriatul civil (o instituție fără tradiție și cu o „vechime” de aproximativ 30 de ani) și concubinajul. Acesta din urmă a existat *de facto*, în toate timpurile, însă efectele sale juridice sunt limitat (sau uneori, deloc) recunoscute în dreptul național.

Echitatea are multiple fațete de drept internațional privat al familiei. De asemenea, are valențe diverse, în cadrul fiecăreia dintre instituții. Ar fi dificil de precizat care este expresia sa determinantă, în fiecare caz în parte. Ceea ce se poate afirma, este existența unor rădăcini certe ale echității în contextul evoluției vieții de familie transfrontaliere. S-a dovedit că, de la echitate la reglementare, traseul parcurs a contribuit în mod semnificativ la schimbare. Echitatea este esențială în dinamica schimbării și garantează viabilitatea reformelor legislative, în materii marcate profund de tradiție. Raporturile de familie cu element de extraneitate sunt predestinate a reflecta comunitatea valorilor și, totodată, tezaurul specificului național. De la nucleul de bază tradițional, au operat o serie de extinderi, cu rol important în apariția formelor netradiționale ale vieții de familie.

Ne vom opri – din ansamblul problemelor, la două chestiuni care implică echitatea. Prima dintre acestea privește *acceptarea normativă a parteneriatului civil/înregistrat (în unele state)*, pe fondul tradiției reprezentate de căsătoria heterosexuală. Apoi, vom identifica *resortul acceptării transfrontaliere a efectelor gestației pentru altul* – în condițiile în care ordinea publică de drept internațional privat și fraudarea legii sunt obstacole „de forță” în sistemele naționale. Chestiunea prealabilă pe care o vom examina privește *extinderea, tot pe terenul echității, a noțiunii „viață de familie”*.

§1. Extinderea noțiunii de „viață de familie”

Viața de familie nu s-a simplificat, odată cu trecerea timpului, așa cum, probabil, ar fi fost de așteptat, într-un domeniu care nu se află în prima linie a schimbărilor. Cadrului clasic al căsătoriei i s-au alăturat (complementar) uniunile de cuplu, care implică statute patrimoniale distincte. Materia uniunilor netradiționale

este extrem de ofertantă, din perspectivă diversă. Alternativele paraconjugale, drepturile și obligațiile părților, implicațiile în materie de proprietate, succesiune, filiație, încheierea uniunii de cuplu între persoane de același sex – sunt doar câteva teme care dau loc reflecției *de lege ferenda*. În spațiul elementului extraneitate, atât parteneriatul civil, cât și concubinajul (sau uniunea liberă) sunt teren al interogațiilor.

Practica judiciară a făcut aplicarea ideii că, **în contextul conviețuirii *de facto*, anumite persoane au acces la dispoziții legale destinate membrilor de familie**. Pe o linie congruentă, jurisprudența europeană și cea națională au validat dreptul de refuz al audierii, în cazul concubinilor (în cauze de natură penală). În *Van der Heijden contra Olandei*^[3], instanța europeană a reținut că viața de familie nu este restrânsă doar la familiile bazate pe căsătorie, ci poate include și relații *de facto*. Au fost luați în considerare o serie de factori – împrejurarea că membrii cuplului trăiesc împreună, durata și stabilitatea relației, nașterea copiilor cuplului etc. În speță, cei doi copii au fost recunoscuți de către inculpat, astfel că s-a constatat existența vieții de familie. Deși obligația de a depune mărturie este o obligație civică, încercarea de a o constrânge pe reclamantă să depună mărturie împotriva concubinului său a constituit o ingerință în dreptul de a-i fi respectată viața de familie^[4] (parag. 24).

Tratamentul egal pentru situații comparabile se naște din echitate. Câtă vreme principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, atunci nu există niciun motiv obiectiv și rezonabil pentru care persoanele care au relații asemănătoare aceloră dintre soți sau au avut relații asemănătoare aceloră dintre soți cu suspectul sau inculpatul să fie excluse de la exercițiul dreptului de a refuza să dea declarații în calitate de martori în procesul penal (parag. 35). Grefată pe o accepțiune extensivă a „vieții de familie”, noțiunea „membru de familie” are în conținut nu numai rudele apropiate, ci și persoanele care au stabilit legături asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, cu condiția conviețuirii. Curtea Constituțională a României a notat că o astfel de soluție este pe deplin justificată având în vedere numărul mare de cupluri care trăiesc astăzi în uniune liberă și

[3] CEDO, cauza *Van der Heijden contra Olandei*, cererea nr. 42857/05, Hotărârea din 3 aprilie 2012.

[4] C.C.R., Decizia nr. 562/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 117 alin. (1) lit. a) și lit. b) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 837 din 23 octombrie 2017).

absența unui temei pentru a refuza acestora o protecție penală similară cu cea acordată cuplurilor căsătorite.

Dacă sub anumite aspecte apropierea între uniunile de cuplu conduc la asimilare (în contextul vieții de familie) există și **aspecte excluse**. În pofida faptului că textul art. 26 din Constituția României se referă la viața de familie, noțiune care are în mod evident o sferă mai largă decât căsătoria, Curtea Constituțională a României a apreciat că dreptul la pensie de urmaș al soțului supraviețuitor, prevăzut de lege pentru „soț”, nu ar trebui să existe și pentru concubinul supraviețuitor. Instanța a apreciat că asimilarea relațiilor de concubinaj sub anumite aspecte cu relațiile dintre soți și protecția acordată acestora în respectul prevederilor constituționale nu poate fi interpretată ca având semnificația unui regim juridic identic pentru persoanele care au trăit în concubinaj cu cele care au ales să se căsătorească^[5].

Pe aceeași linie de extindere (pentru situații comparabile), relația întreținută de un cuplu de același sex se circumscrie nu numai noțiunii de „viață privată”, ci și noțiunii de „viață de familie” – în mod asemănător unui cuplu de sex opus, aflat în aceeași situație. Cauza *Vallianatos și alții contra Greciei* (CEDO, 7 noiembrie 2013^[6]) a afirmat necesitatea consacrării legale a egalității de situație, în cazul pactului de viață comună. Acesta trebuie deschis ambelor categorii – persoane de sex diferit, persoane de același sex. În țara noastră, proiectele legislative au avut în vedere ambele modele de parteneriat, între persoane de sex diferit și între persoane de același sex [exemplificativ: art. 1 alin. (2) din propunerile Pl-x nr. 670/2013, Pl-x nr. 340/2015 – parteneriatul civil este un contract încheiat, „fără niciun fel de discriminare, între două persoane care decid să conviețuiască” în baza afecțiunii, respectului și sprijinului reciproc; art. 2 lit. a) propunerea Pl-x nr. 152/2019; art. 1 alin. (2), propunerea Pl-x nr. 153/2019; în propunerea Pl-x nr. 340/2015 se deduce faptul că parteneriatul se poate încheia și între persoane de același sex: „contract de parteneriat civil este contractul încheiat între două persoane fizice în condițiile prezentei legi” – art. 2 lit. a), idee enunțată și în art. 1 alin. (2); între condițiile de fond nu este menționată diferența de sex – art. 5 și art. 7].

Extinderea noțiunii de „viață de familie” are explicații multiple, de naturi diverse. Interesează, în acest context, rolul jurisprudenței obligatorii, al cărei ecou

^[5] C.C.R., Decizia nr. 389/2021 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 85 din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice (M. Of. nr. 785 din 16 august 2021); în același sens, *idem*, Decizia nr. 699/2020 (M. Of. nr. 49 din 15 ianuarie 2021).

^[6] Legea nr. 3719/2008 a reglementat (în dreptul grec), la momentul intrării în vigoare, o formă alternativă căsătoriei, la care aveau acces numai persoanele de sex diferit.

este vizibil în perimetrul statelor membre. Soluția instituțională de tradiție, la nivel național, este *căsătoria*^[7], în varianta clasică (uniune a persoanelor de sex diferit). **În virtutea extinderii, căsătoria nu mai este spațiul în care bărbatul și femeia pun bazele unei familii, cu rolul esențial de a contribui la perpetuarea speciei.** Instituția căsătoriei a devenit tiparul sau cadrul juridic în care două persoane (de sex diferit sau de același sex) au posibilitatea de a conviețui, prin legarea unor raporturi personale și cu caracter patrimonial. Căsătoria, în noua viziune, promovată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, nu mai este pusă în relație cu procrearea (jurisprudența europeană, de exemplu, afirmă extinderea căsătoriei tradiționale și asupra căsătoriei încheiate de transexual, pe motiv că procrearea nu este o condiție esențială a căsătoriei^[8]).

Care sunt formele-rezultat ale extinderii noțiunii de „viață de familie”? **Tiparele de noutate** sunt parteneriatul civil și concubinajul. O formulă inedită (de fapt, o formulă care variază cadrul căsătoriei) este căsătoria între persoane de același sex. A fost inițiată și o nouă terminologie – cea clasică fiind căsătoria (înțelegând aici, căsătoria heterosexuală). Fără unitate de limbaj, parteneriatul civil se regăsește sub denumirea „parteneriat înregistrat” [Regulamentul (UE) nr. 2016/1104^[9] folosește acest termen], „pact civil de solidaritate” (*pacte civil de solidarité*) în dreptul francez; „coabitare legală” (*cohabitation légale*) în dreptul belgian; „parteneriat de viață” în dreptul german (*eingetragene Lebensgemeinschaft*); „uniune civilă” (*unione civile, civil union*) în Italia, Anglia; „pact de viață comună” în Grecia. Vom utiliza, în cele ce urmează, expresia „parteneriat civil” întrucât aceasta este formularea dreptului pozitiv român [art. 277 alin. (3) C. civ.]. Uniunea

[7] Doctrina definește „căsătoria” ca uniune liber consimțită dintre femeie și bărbat, încheiată în concordanță cu dispozițiile legale, în scopul întemeierii unei familii și reglementată prin norme imperative (AL. BACACI, V.-C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei, în reglementarea noului Cod civil*, ed. a 7-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 15 și lucrarea citată de autori, I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat de dreptul familiei*, ed. a VII-a, Ed. All Beck, București, 2012, p. 14).

[8] Este adevărat că „Aspirațiile parentale ale oricărei persoane sunt umane; a le da curs cu ajutorul tehnicilor medicale este, moral și legal, imperios a fi condiționate” (E. FLORIAN, *Considerații privind reglementarea reproducerii umane asistate medical cu terț donator în dreptul român*, în vol. *In memoriam Mircea Mureșan*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 103). A se vedea și D. LUPAȘCU, C.-M. CRĂCIUNESCU, *Noile reglementări în materia filiației*, în P.R. nr. 6/2011, p. 69.

[9] Regulamentul (UE) 2016/1104 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, legii aplicabile, recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate a fost publicat în J.O. L 180 din 30 din 8 iulie 2016.

de fapt sau uniunea liberă este, îndeobște, cunoscută drept „concubinaj”. „*Mariage pour tous*” trimite la căsătoria homosexuală.

Simpla coabitare de fapt și parteneriatul (ultimul, intermediar, între căsătorie și concubinaj^[10]) sunt circumscrise, din perspectiva standardelor europene, accepțiunii largi a „vieții de familie”. Doctrina enumeră, între criteriile de determinare a existenței vieții de familie *de facto*, împrejurarea că membrii cuplului conviețuiesc, durata relației, împrejurarea că au demonstrat stabilitatea relației având copii împreună sau prin orice alte mijloace^[11].

§2. Acceptarea normativă a parteneriatului civil

2.1. Tipare netradiționale de cuplu

Fără o tradiție în urmă (precum căsătoria) și fără o istorie propriu-zisă, parteneriatul civil este o instituție care nu are acceptare unanimă. De ultimă oră, Curtea de la Strasbourg a condamnat statul român pentru neîndeplinirea obligației pozitive de a asigura cuplurilor de același sex un cadru legal pentru desfășurarea vieții de familie. Hotărârea pronunțată este încă un pas, în demersul alinierii statelor europene la necesitatea a oferi alternative la căsătorie^[12].

Care este resortul intim al consacării legale a parteneriatului civil? Care este mecanismul tendinței ascendente în reglementare – de la stat la stat, într-o perioadă care cumulează mai bine de 30 de ani? **Identificăm „rădăcini” în echitate, în intenția de a asigura egalitatea de tratament între persoanele căsătorite și persoanele care nu optează pentru căsătorie (în sensul tradițional, de căsătorie între persoane de sex diferit) sau care nu pot valorifica, la nivel național, căsătoria între persoane de același sex.** Doctrina consemnează: «Pentru a permite persoanelor de același sex aflate în cuplu să obțină toate (sau majoritatea) drepturilor cuplurilor căsătorite de sex opus, imediat după înregistrarea oficială în fața unui funcționar public, dar continuând să le excludă

[10] A se vedea, M. RYZNAR, A. DEVA, *Voilà: Taking the Judge Out of Divorce*, în *Seattle University Law Review* nr. 1/2018, p. 162-163 (autoarele au în vedere pactul civil de solidaritate reglementat în dreptul francez).

[11] A se vedea, C. NICOLESCU, *Dreptul familiei*, Ed. Solomon, București, 2020, p. 6, inclusiv cauzele indicate: *X, Y, Z contra Regatului Unit*, 22 aprilie 1997; *Kroon și alții contra Olandei*, 27 octombrie 1994.

[12] CEDO, *Cauza Buhuceanu și alții contra României*, Hotărârea din 23 mai 2023.

de la căsătorie, guvernele au început să creeze o instituție nouă, „separată, dar egală (sau aproape egală)”, cunoscută ca „parteneriat înregistrat”, „uniune civilă”, „parteneriat civil” sau „parteneriat domestic”. În urmă cu treizeci de ani, în 1989, Danemarca a început această a doua tendință globală prin adoptarea unei legi care permitea membrilor unui cuplu de același sex (dar nu un cuplu de sex opus) să devină „parteneri înregistrați»^[13]. Pe teritoriul S.U.A., legiuitorul din Vermont a urmat o linie jurisprudențială și a consacrat „uniunea civilă” (2000). Curtea Supremă a statului pronunțase o hotărâre care conferea cuplurilor de același sex toate drepturile aferente căsătoriei – dar a lăsat la latitudinea legiuitorului să decidă denumirea acestui „pachet de drepturi”^[14]. Chiar și la nivelul statelor europene, diferențele sunt foarte mari, atât în ceea ce privește reglementarea parteneriatului^[15], cât și măsura în care parteneriatul cu element de extraneitate este recunoscut pe teritoriul forului^[16]. În ce privește parteneriatul civil, câteva variante legislative au fost „testate” în țara noastră, *de lege ferenda*. Proiectele de lege au propus definirea parteneriatului civil ca fiind «uniunea liber consimțită dintre două persoane de sex diferit sau de același sex» sau «uniunea liber consimțită dintre două persoane fizice în vederea organizării vieții lor comune, care va fi recunoscută și protejată ca viață de familie»^[17].

^[13] R. WINTEMUTE, *Global Trends in Legal Recognition of Same-Sex Couples: Cohabitation Rights, Registered Partnership, Marriage, and Joint Parenting*, în *National Taiwan University Law Review* nr. 2/2020, p. 136.

^[14] *Ibidem*, p. 136-137.

^[15] Una dintre cauzele relevante pentru acceptarea normativă a parteneriatului civil în statele europene este *Oliari și alții contra Italiei* (CEDO, hotărârea din 21 iulie 2015, cererile nr. 18766/11 și 36030/11). Așa cum s-a menționat în literatura de specialitate, specificitatea acestei hotărâri rezidă în faptul că este prima care reține pentru statele membre obligația pozitivă generală de a adopta o reglementare care să recunoască posibilitatea pentru cuplurile de același sex de a încheia un parteneriat civil și de a beneficia de protecție pe baza art. 8 al Convenției (E. TĂVALĂ, *Recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, în R.R.D.P. nr. 3/2018, p. 411). Pe marginea speței *Oliari*, a se vedea, A.M. BOLEA, *Cauza „Oliari și alții c. Italiei”: Obligații pozitive în recunoașterea relațiilor dintre persoanele de același sex*, material disponibil pe portalul Universul Juridic, <https://www.universuljuridic.ro/cauza-oliari-si-altii-c-italiei-obligatii-pozitive-recunoasterea-relatiilor-dintre-persoanele-de-acelasi-sex/> (accesat la data de 3 august 2023).

^[16] A se vedea C.I. CASIAN, *Impactul liberei circulații a persoanelor asupra familiei*, în R.R.D.P. nr. 2/2011, p. 37.

^[17] L. IRINESCU, *Familia și viața de familie în sistemul de drept românesc. E timpul pentru o schimbare?*, în *Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul LXVI/II. Științe Juridice, 2020, p. 70.